

2.4. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Інна ЧЕРВОНЕЦЬ,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

У рамках реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р, пріоритетними завданнями залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу, створення інклюзивного освітнього середовища.

Психолого-педагогічний супровід здобувачів дошкільної та загальної середньої освіти під час інклюзивного навчання здійснюють також фахівці інклюзивно-ресурсних центрів.

Відповідно до пункту 1 Положення «Інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права на осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу». Відповідно до цього для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи до ІРЦ можуть звертатися особи різного віку, у тому числі батьки або інші законні представники з дітьми дошкільного віку та особи 18 років і старші, які продовжують здобуття освіти.

У зв'язку з цим основні завдання ІРЦ, які зазначені у пункті 8 Положення, суттєво оновлено. До них належить:

- проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб;
- надання рекомендацій закладам освіти щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи;
- консультування батьків, інших законних представників осіб з особливими освітніми потребами щодо особливостей її розвитку;
- забезпечення участі педагогічних працівників ІРЦ;
- у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами;

- у семінарах, тренінгах, майстер-класах для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, обміну досвідом тощо;
- залучення (у разі потреби) педагогічних працівників ІРЦ під час засідань психолого-педагогічного консилиуму у спеціальних закладах загальної середньої освіти;
- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами:
 - дітям раннього та дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти;
 - дітям, які здобувають освіту у формі педагогічного патронажу;
- визначення потреби в асистенті учня та/або супроводі дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі (групі);
- визначення рівня підтримки особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти;
- надання консультативної, психологічної допомоги батькам, іншим законним представникам осіб з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей та підвищення обізнаності щодо організації навчання і виховання;
- інформування громади про діяльність ІРЦ та взаємодія з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, закладами охорони здоров'я, закладами (установами) соціального захисту населення, службами у справах дітей, громадськими організаціями тощо;
- ведення обліку осіб, які звернулися до ІРЦ шляхом формування їх електронного переліку в АС «ІРЦ» за формою, визначеною у додатку 1;
- підготовка звітної та аналітичної інформації про результати діяльності ІРЦ.

У період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) додатковими завданнями інклюзивно-ресурсного центру є:

- проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами, які вимушені змінити своє місце проживання (переживання) та:
 - зараховані в інклюзивні класи (групи) закладів освіти і не отримують додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг за місцем навчання;
 - здобувають освіту з використанням технологій дистанційного навчання, але не отримують корекційно-розвиткових або психолого-педагогічних послуг за місцем навчання внаслідок особливостей психофізичного розвитку;
- надання інформації батькам (іншим законним представникам) особи з особливими освітніми потребами, які переїхали на тимчасове місце проживання

в межах України про заклади освіти, в яких можна продовжити здобуття освіти та можливість отримання психологічної, соціальної та іншої допомоги [7].

Першочерговим завданням інклюзивно-ресурсних центрів є проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи, у тому числі повторної.

Комплексна оцінка проводиться фахівцями ІРЦ індивідуально за такими напрямками:

- *оцінка фізичного розвитку* (визначення рівня загального розвитку дитини, її відповідності віковим нормам, розвитку дрібної моторики, способу пересування тощо);
- *оцінка мовленнєвого розвитку дитини* (визначення рівня мовленнєвого розвитку та використання вербальної/невербальної мови, наявності мовленнєвого порушення та його структури);
- *оцінка когнітивної сфери дитини* (визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага);
- *оцінка емоційно-вольової сфери дитини* (визначення здатності дитини до вольового зусилля, схильностей до проявів девіантної поведінки та її причин);
- *оцінка освітньої діяльності дитини* (визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до навчальної програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку).

У разі потреби, фахівці ІРЦ можуть проводити комплексну оцінку за іншими напрямками, зокрема визначення рівня соціальної адаптації, взаємовідносин з однолітками, дорослими [5, 134].

За період 2024 року відповідно до письмової заяви до інклюзивно-ресурсного центру батьків (одного з батьків) або інших законних представників особи з особливими освітніми потребами фахівцями (консультантами) Кіровоградської області проведено 3192 оцінювання, з них 125 дітей, які потребують I рівня підтримки, 2909 дітей, які потребують II-V рівнів підтримки; 158 дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку та у яких не виявлено особливих освітніх потреб.

Відповідно до завдань ІРЦ фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів області під час проведення комплексної оцінки систематично спостерігають за особливостями навчання дитини в закладі освіти, консультуються з педагогічними працівниками закладу освіти щодо розроблення її індивідуальної освітньої траєкторії, індивідуальної програми розвитку, необхідності модифікації/адаптації освітньої програми (навчальних предметів), особливостей організації освітнього середовища, рекомендацій з надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, беруть активну участь у засіданні команд психолого-педагогічного супроводу тощо.

Заслужовує на увагу практичний досвід ефективної взаємодії фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів із закладами освіти громад, що позитивно впливає на підвищення якості інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами. Зокрема, комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 1 Кропивницької міської ради (директор Олена ДОРОШЕНКО), комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр №2 Кропивницької міської ради (директор Вікторія ГОТШАН), комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр № 3 Кропивницької міської ради (в.о. директора Валентина ВОРОНОВА), комунальна установа «ІРЦ Долинської міської ради» (директор Ольга КУЗЬМЕНКО), Інклюзивно-ресурсний центр Кам'янецької селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області» (директор Оксана НЕСТРОЙНА), комунальна установа «Петрівський інклюзивно-ресурсний центр» (директор Тамара ГРЕБЕНЕВИЧ), комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Компаніївської селищної ради Кіровоградської області (Тетяна МИКОЛЕНКО).

Відповідно до пунктів 43 Положення діяльність ІРЦ забезпечують педагогічні працівники – керівник (директор), фахівці (консультанти) ІРЦ (практичні психологи, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, сурдопедагоги, корекційні педагоги, тифлопедагоги, вчителі-реабілітологи).

Слід відмітити, що в ІРЦ області працюють 44 практичних психологи, які пройшли навчання, мають сертифікат користувача методикам (WISC-IV, LEITER-3, CONNERS-3, PEP-3, CASD).

Зазначені методики дозволяють знаходити об'єктивні фактори розвитку дитини, які впливають на її успішність у навчанні, зокрема:

- визначити сильні та слабкі сторони розвитку дитини, спрямувати освітній процес таким чином, щоб кожна дитина змогла максимально реалізувати свої здібності;
- забезпечувати наступність у розвитку при зміні різних рівнів закладів освіти;
- будувати стратегію підготовки дитини до вступу до вищих закладів освіти;
- досягти взаєморозуміння між закладами освіти, батьками та дітьми тощо;
- результати оцінювання є основою для створення індивідуальної програми розвитку дитини та розроблення програмно-навчальних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами.

WISC-IV – стандартизована методика для вимірювання інтелекту. Тест можна застосовувати навіть тоді, якщо дитина не вміє читати і писати або має легкі логопедичні проблеми (не вимовляє певні літери).

Застосовується для оцінки здібностей та потенціалу дитини (наявний інтелект), а також набутих знань і навичок.

Вимірює:

- вербальний інтелект, сприйняття;
- мислення;
- швидкість обробки інформації;
- пам'ять.

Діагностує як порушення інтелектуального розвитку так і обдарованість.

Використовується не тільки в якості тесту інтелекту, але і як основа для розробки індивідуальної програми розвитку дитини.

Результати оцінювання:

- об'єктивна оцінка інтелекту і його відповідність віковим нормативам, а не суб'єктивна оцінка психолога, батьків, вчителів;
- тест дає інформацію і критичний аналіз пізнавальних здібностей дитини, стратегій і особливостей функціонування когнітивних процесів;
- демонстрація відмінностей між інтелектуальним розвитком дитини і шкільною успішністю;
- рекомендації щодо надання психологічних послуг дитині на основі аналізу результатів слабких і сильних сторін пізнавальної сфери дитини.

Тест невербального інтелекту та когнітивних здібностей **LEITER-3**.

Застосовується для оцінки невербального інтелекту, має широкий діапазон складності запитань, завдяки чому можна діагностувати як порушення інтелектуального розвитку, так і обдарованість.

Інструмент LEITER-3 надає об'єктивну оцінку рівня інтелекту дитини, оскільки не потребує вербальних навичок. Результати є важливими для розробки індивідуальної програми розвитку дитини.

Скринінгова шкала розладів аутистичного спектру **CASD**.

Тест CASD пропонує швидкий метод діагностики без урахування вікової категорії, рівня розумового розвитку або ступенів розладу аутистичного спектру.

CASD охоплює 30 основних і супутніх симптомів аутистичного спектру, які розділені на шість груп:

1. Проблеми з соціальною взаємодією.
2. Персеверації або повторювана поведінка.
3. Соматосенсорні порушення.
4. Атипове спілкування і розвиток.
5. Настрій і його порушення.
6. Проблеми з увагою і безпекою.

Результати оцінювання:

- визначення сильних та слабких сторін розвитку дитини, як основи для складання індивідуальної програми розвитку;
- визначення рівня розвитку дитини;

- оцінка ефективності надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині та динаміки її розвитку.

Методика **РЕР-3**.

Тест РЕР-3 оцінює поведінкові прояви та здібності дітей.

Інструмент:

- а) містить велику кількість невербальних завдань;
- б) передбачає гнучкі процедури оцінки;
- в) включає завдання, виконання яких не обмежено в часі;
- г) містить матеріали, цікаві для дітей з особливими освітніми потребами;
- д) розбитий на оцінювання декількох рівнів розвитку;
- е) включає розмовні завдання, відокремлені від інших функціональних областей, що дозволяє тестувати практично всіх дітей.

Результати оцінювання:

- визначення сильних і слабких сторін розвитку дитини, як основи для складання індивідуальної програми розвитку;
- оцінка ефективності надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині та динаміки її розвитку.

Методика дає можливість оцінити «зону найближчого розвитку», оскільки результат оцінюється не тільки як «виконано»/«не виконано», а й як: «виконано за допомогою».

CONNERS-3 тест для визначення синдрому дефіциту уваги та гіперактивності.

CONNERS-3 дозволяє проводити тестування як вдома, так і в умовах закладів освіти.

Застосовується для оцінки синдрому і гіперактивності (СДУГ) та найбільш поширених супутніх проблем і розладів у дітей та підлітків.

Результати оцінювання: визначення сильних і слабких сторін розвитку дитини, як основи для складання індивідуальної програми розвитку [5, 137-142].

З результатами проведеної фахівцями інклюзивно-ресурсного центру комплексної оцінки визначаються:

- наявність чи відсутність у дитини особливих освітніх потреб та у разі їх наявності вказується категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів);
- напрями, рівень та обсяг підтримки особи з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, у тому числі обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються особам з особливими освітніми потребами в закладах освіти;
- надаються рекомендації щодо складання, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку в частині надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей дитини, створення належних умов для навчання

залежно від порушення розвитку дітей з особливими освітніми потребами (доступність приміщень, облаштування робочого місця, використання технічних засобів);

- визначається термін повторної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи тощо.

Фахівці ІРЦ, які не мають сертифікату користувачів методик, проводять тестування дітей з особливими освітніми потребами за допомогою зазначених методик та результати тестувань передаються для верифікації сертифікованому фахівцю інклюзивно-ресурсного центру області для надання їм офіційного статусу та використання для формування висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини.

Слід зазначити, що висновок інклюзивно-ресурсного центру не має строку дії, якщо у ньому не зазначено дату проведення повторної оцінки розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Також наголошуємо, що висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини має рекомендаційний характер і не є підставою для скерування органом управління освітою дитини з особливими освітніми потребами до певного закладу освіти (закладу загальної середньої освіти, спеціальної школи чи навчально-реабілітаційного центру).

У ході проведення комплексної оцінки фахівці (консультанти) ІРЦ використовують діагностичний інструментарій, рекомендований Міністерством освіти і науки України у поєднанні з найсучаснішими інтерактивними технологіями та міжнародними методиками.

Зупинимось на методичному інструментації, що використовують фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів області для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи.

Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Добровеличківської селищної ради (директор Альона БАБЕНКО)

Оцінка фізичного розвитку особи

Система класифікації великих моторних функцій при церебральних паралічах. Мета: оцінка самостійних рухів, особлива увага надається сидінню (контролю тулуба).

«Метод масової оцінки моторики у дітей і підлітків» (Озерський Н.І.).

Мета: оцінка рівня розвитку моторних умінь, визначення статистичної та динамічної координації, співрозмірності, швидкості та сили рухів.

MACS – система класифікації умінь дитини маніпулювати предметами у повсякденній діяльності.

Мета: визначення того рівня функції руки, що найбільше відповідає типовій діяльності дитини вдома, у школі чи в колективі.

Оцінка мовленнєвого розвитку особи

Обстеження мовлення дітей (А. Я. Малярчук):

- обстеження будови та моторики артикуляційного апарату;
- обстеження фонематичної системи;
- обстеження вимовляння звуків та слів;
- обстеження словника дитини;
- обстеження граматичної будови мовлення;
- обстеження читання та письма.

Обстеження немовленнєвої дитини (К.Репецька):

- вивчення імпресивного мовлення (розуміння мовлення);
- вивчення вокалізації, звуконаслідування;
- вивчення немовленнєвих функцій;
- вивчення невербальних складових комунікацій.

Експрес-обстеження звуковимови у дітей середнього та старшого віку (К. Репецька).

Оцінка когнітивної сфери особи

«Експрес методика» (Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г., Стадненко Н.М.).

Мета: вивчення інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку (просторових уявлень та просторового орієнтування; узагальнення змістового матеріалу з опорою на наочність; узагальнення наочного матеріалу на основі перцептивних дій; здатність розкривати причиново-наслідкові зв'язки у наочно-образній ситуації; інтелектуальної діяльності дитини на вербальному матеріалі).

Методика «Чого не стало?» (Модифікована методика С.Забрамної).

Мета: вивчення особливостей довільної уваги і здатності відтворювати на зоровому рівні об'єкти на основі впізнавання.

Методика «Піктограма» (за О.Лурією).

Мета: визначення рівня продуктивності запам'ятовування.

Методика «Запам'ятовування десяти слів» (за О.Лурією).

Мета: визначення обсягу короткочасної і відстроченої пам'яті.

Тест короткочасної пам'яті та умовиводів (за Ю. Гільбухом).

Мета: визначення рівня короткочасної пам'яті та логічного мислення.

Матриці Равена.

Мета: визначення рівня інтелектуального розвитку.

Методика «Склади коло» (розробка Л. Ф. Фатіхової).

Мета: визначення рівня сформованості наочно-дієвого мислення; виявлення здатності до перенесення дії в нові умови при рішенні складніших наочно-дієвих завдань.

Методика «Видалення предметів, що не підходять до групи» (модифікований варіант).

Мета: дослідження здатності бачити в об'єктах їх істотні ознаки, робити на цій основі необхідні узагальнення; виявлення здатності встановлювати схожість і відмінність між зорово-сприйнятими зображеннями.

Тест Торренса.

Мета: визначення рівня креативності.

Методика «Нісенітниця».

Мета: виявлення особливостей пізнавальної діяльності дитини.

Оцінка емоційно-вольової сфери особи

РЕР-3.

Мета: оцінка поведінкових проявів, діагностика аутичного спектра, вивчення ефективності педагогічної та клінічної корекції в динаміці та планування програм.

CONNERS-3.

Мета: визначення рівня гіперактивності.

CASD.

Мета: скринінг розладів аутичного спектру.

«Практичний матеріал і методика його використання в процесі психолого-педагогічного обстеження» (С. Забрамна, О. Боровик).

Мета: дослідження емоційно-вольової сфери та якостей особистості.

Особистісний опитувальник (за Г. Айзенком).

Мета: визначення рівня психічного стану, емоційно-вольового напруження.

Особистісний опитувальник А. Басса та А. Дарки.

Мета: визначення стилю поведінки та способу життя досліджуваного.

Опитувальник САН.

Мета: визначення ступені актуалізації свого стану.

Опитувальник Кеттелла.

Мета: визначення властивостей особистості: емоційно-вольові особливості, комунікативні, особливості міжособистісної взаємодії.

Шкала оцінки тривожності (за Тейлором).

Мета: визначення рівня тривожності особистості.

Методика Р. Жиля (міжособистісні стосунки молодшого школяра).

Мета: визначення типової для дитини форми поведінки, що характеризує її конкретно особистісні риси та стосунки з оточуючими людьми.

Метод незавершених речень.

Мета: вивчення мотиваційної сфери і спрямованості особистості.

Тест «Малюнок дерева».

Мета: виявлення особистісних особливостей дитини.

Тест «Будинок, дерево, людина».

Мета: вияв симптомкомплексів емоційної сфери особистості.

Тест «Неіснуюча тварина».

Мета: діагностика емоційної сфери особистості.

Тест «Малюнок сім'ї».

Мета: виявлення ставлення дитини до членів сім'ї, сімейні взаємини, своє місце в родині.

Тест «Автопортрет».

Мета: виявлення особливостей самосвідомості, самооцінки особистості.

Кольоровий тест Люшера.

Мета: визначення емоційного стану та психологічних потреб особистості.

Малюнок людини.

Мета: визначення індивідуальних особливостей особистості: тривожність, агресія, страх.

Тест руки Вагнера.

Мета: визначення рівня агресивності.

Сходишки.

Мета: визначення рівня самооцінки дитини.

Методика «Кактус» М. Панфілова.

Мета: дослідження емоційно-особистісної сфери дитини, виявлення агресії, її спрямованості та інтенсивності.

Методика на виявлення дитячих страхів О. Захарова, М. Панфілова.

Мета: виявлення та уточнення переважаючих видів страхів у дітей.

Оцінка освітньої діяльності особи

Дошки Сегена (з 2 років).

Мета: оцінка рівня наочно-дієвого і просторового мислення, і навички складання складних елементів.

Методика «Склади картинку».

Мета: визначення рівня сформованості аналізу та синтезу.

Методика «Знайди і назви таку саму фігуру».

Мета: визначення рівня розвитку зорового сприйняття.

Методика «10 картинок» передбачає визначення рівня пам'яті.

Методика «Графічний диктант Д.Б. Ельконін» зорієнтована на розвиток довільної регуляції.

Методика «Узагальнення». (Тест вербального інтелекту Й. Ставело).

Мета: визначення орієнтації у знаннях про навколишню діяльність.

Методика «Послідовність подій» (А. Бернштейн).

Мета: діагностика рівня розвитку мислення.

Методика «Шульте».

Мета: дослідження концентрації, розподілу уваги.

Тест «Простав значки» (П'єрон-Рузер).

Мета: дослідження концентрації, розподілу уваги.

Діагностика сприймання кольорів та форм.

Мета: виявити рівень сприймання кольорів та форм.

Оцінка особливостей раннього віку та виявлення соціоадаптаційних і соціокультурних труднощів (соціальної адаптації, взаємовідносин з однолітками, дорослими).

Лист адаптації (Л. Васільєва, О. Маховська, О.Яковлєва) (2-3 роки).

Мета: діагностика і відстеження динаміки адаптаційних показників і тривалість їхньої стабілізації.

Методика «Мій настрій» (Н.В. Сосновенко, А.І. Тінякова) (5-7 років).

Мета: визначення емоційного стану дитини як показника перебігу адаптаційного процесу.

Тест Люшера.

Мета: дослідити особистісні особливості дитини, її цінності та мотивацію.

Методика «Розкажи історію» (Г. Х. Махортова).

Мета: діагностика емоційної, емоційно-вольової сфери, емоційного розвитку дитини під час адаптаційного періоду.

Проективна методика «Малюнок сім'ї».

Мета: оцінка емоційних станів та ставлення дитини до членів сім'ї через малюнки. Оцінка емоційних переживань радості, смутку, щастя, горя, втрати.

Інклюзивно-ресурсний центр Кам'янецької селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області (директор Оксана НЕСТРОЙНА)

Оцінка фізичного розвитку особи

MACS – система класифікації умінь дитини маніпулювати предметами у повсякденній діяльності.

Мета: визначення того рівня функції руки, що найбільше відповідає типовій діяльності дитини вдома, у школі чи в колективі.

Система класифікації великих моторних функцій при церебральних паралічах.

Мета: оцінка самостійних рухів, особлива увага надається сидінню (контролю тулуба).

«Метод масової оцінки моторики у дітей і підлітків» (Озерецький Н.І.).

Мета: оцінка рівня розвитку моторних умінь. Використовується з метою визначення статистичної та динамічної координації, співрозмірності, швидкості та сили рухів.

Оцінка мовленнєвого розвитку особи

Альбом для обстеження мовлення у дитини (Блінова Г.Й.).

Мета: обстеження будови та моторики артикуляційного апарату, звуковимовляння, фонетичного, фонематичного, лексичного та граматичного стану мовлення дитини, досліджуються немовні функції, розуміння мовлення, зв'язне мовлення, граматичні форми слів, зміст оповідань різної складності, обстеження читання та письма.

Оцінка когнітивної сфери особи

Методика Піаже.

Мета: визначити стадію когнітивного розвитку, виявити сильні та слабкі сторони дитини.

Методика Монтесорі.

Мета: оцінка рівня розвитку мислення, пам'яті, уваги, дрібної моторики.

Методика Кюїзенера.

Мета: формування та розвиток у дітей логічного мислення через маніпуляції.

Оцінка емоційно-вольової сфери особи

Тест «Неіснуюча тварина».

Мета: індивідуально підібрати оптимальні методи діагностики, визначити особливості емоційного розвитку та розробити рекомендації для підтримки дитини.

Методика «Кактус».

Мета: зрозуміти, як дитина реагує на оточення, наскільки вона відкрито виражає свої емоції.

Методика «Драбинка».

Мета: визначити ставлення дитини до себе, її рівень амбіцій та емоційний стан).

Оцінка освітньої діяльності особи

Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів (Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г.).

Мета: оцінка просторових уявлень та просторового орієнтування; оцінка умінь узагальнювати предмети за спільною суттєвою ознакою з опорою на наочність; узагальнення наочного матеріалу на основі перцептивних дій; оцінка здатності розкривати причинно-наслідкові зв'язки у наочно зображеній ситуації).

«Практичний матеріал для проведення психолого-педагогічного обстеження» (С.Д. Забрамна, О.В. Боровик).

Мета: дослідження сприйняття.

Методика «Чим схожі і чим відрізняються картинки?».

Мета: виявлення запасу і точності уявлень; здібність до узагальнення; цілеспрямованість діяльності; прояв і стійкість інтересу.

Методика А.Н. Леонтьєва

Мета: оцінка логічної пам'яті.

Методика «Послідовність подій» А. Бернштейн.

Мета: оцінка рівня розвитку мислення.

Тест «Коректурна проба» за Б. Бурдоном.

Мета: оцінка рівня продуктивності і стійкості уваги.

Методика виявлення особливостей читання.

Мета: виявлення особливостей читання (способу, темпу, розуміння і виразності).

Методика виявлення особливостей письма.

Мета: виявлення особливостей письма: наявність та класифікація помилок.

Методика «Рахункові операції».

Мета: досліджується просте рахування і рахування за групами; назва чисел, співвідношення найменування з числом, розуміння розрядної будови числа, місця десятків, одиниць у числі; розуміння арифметичних дій, рахування про себе.

Методика «Розв'язування арифметичних задач».

Мета: уміння ставити самому собі систему запитань (від запитання до умови, від умови до запитання та ін.) після відповіді, на які дитина зможе знайти рішення; скласти план рішення.

Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Маловисківської міської ради (директор Лариса ПРИВАЛОВА)

Оцінка фізичного розвитку особи

Тести на координацію та рівновагу передбачають оцінку моторики та функціонування нервової системи.

Тести для аналізу точності та координації рухів рук спрямовані на дослідження дрібної моторики.

Методика «Моторна шкала Піранеса» зорієнтована на розвиток дрібної та великої моторики.

Оцінка мовленнєвого розвитку особи

Проводиться за такими напрямками:

- обстеження будови артикуляційного апарату;
- обстеження фонематичної системи;
- обстеження вимовлення звуків та слів;
- обстеження словника;
- обстеження граматичної будови мовлення;
- обстеження читання та письма.

Використовуються авторські методики діагностики:

- функціонування артикуляційного апарату та мовленнєвого дихання (РібіцунЮ.В., Мартинюк З.С.);
- фонематичної складової мовлення (Малярчук А.Я.);
- граматичних засобів мовлення (Трофименко Л.І., Соботович Є Ф.);
- писемного мовлення. (Данілавичутє Е.А.).

А також методика «Кулак-ребро» (для оцінки динамічного праксису).

- «Проба Хеда» (обстеження просторового гнозису).
- «Проба Гутцмана» (для діагностики прихованої(легкої) ринолалії).
- «Проба Мастюкової О.М.» (для виявлення легкого ступеня дизартрії).

Оцінка когнітивної сфери особи

«Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів» (Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г.)

Мета: вивчаються особливості психічних процесів (пам'яті, уваги, мислення, сприймання).

Дослідження узагальнень:

- групування предметів за функціональними та родовими ознаками;
- четвертий зайвий;
- класифікація геометричних фігур.

Вивчення здатності розкривати причинно-наслідкові зв'язки:

- розуміння прихованого змісту сюжетних малюнків;
- нісенітниці;
- розуміння змісту оповідання з підтекстом.

Особливості уваги:

Методика «Увага дитини» (Максименко С., Терлецька Л.)

Методика «Таблиці Шульте».

Тест «Коректурна проба».

Вивчається увага та моторна координація:

Методика «Лабіринт».

Особливості пам'яті:

Методика «Запам'ятовування 10 слів» за О.Лурією.

Методика «Запам'ятай малюнки».

Особливості мислення:

Методика «Розрізані картинки».

Методика «Чим залатати килимок».

Методика Равена.

Методики:

WISK – IV (для вимірювання інтелекту);

LEITTER – 3 (для визначення рівня невербального інтелекту та когнітивних здібностей).

CASD (оцінює розумовий розвиток або ступінь розладу аутистичного спектру).

Оцінка емоційно-вольової сфери особи

Шкала тривожності (за Спілбергом Тейлором).

Методика незавершених речень.

CONERS – 3 (визначення синдрому дефіциту уваги та гіперактивності).

PER – 3 (досліджує поведінкові прояви та здібності).

Проективні методики.

Спостереження, бесіди, ігри та завдання, які дозволяють оцінити саморегуляцію та емоційний стан.

Оцінка освітньої діяльності особи

М. Монтесорі (дрібна моторика, розвиток мислення і пізнавальних здібностей).

Н. Головань «Ми готові до школи?».

«Методика діагностики готовності до навчання у школі дітей шестирічного віку» (Н.Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівська).

Методика «Коробка форм».

На період дії воєнного стану в Україні до завдань, які виконують фахівці (консультанти) ІРЦ, також віднесено проведення первинної бесіди з батьками або законними представниками; здійснення комплексної оцінки з використанням комплектів сучасних діагностичних методик для встановлення у особи наявності в неї особливих освітніх потреб; консультація та надання консультативної допомоги батькам або іншим законним представникам особи, педагогічним працівникам закладів освіти; ведення спостереження за особою, якій проводиться комплексна оцінка у закладі освіти або середовищі, яке для цієї особи є звичним і комфортним; беруть активну участь у засіданні команди психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти; надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг відповідно до завдань ІРЦ; беруть участь у прийнятті колегіальних рішень командою психолого-педагогічного супроводу закладів освіти; беруть участь у складанні висновку про комплексну оцінку (в тому числі повторну); виконують інші завдання ІРЦ, покладені на нього керівником ІРЦ відповідно до посадової інструкції.

За результатами комплексної оцінки фахівці (консультанти) ІРЦ:

- визначають напрями та обсяг надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами;
- забезпечують їх надання шляхом проведення індивідуальних і групових занять дітям раннього та дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти, дітям, які здобувають освіту у формі педагогічного патронажу.

У листі Міністерства освіти і науки України від 03.09.2024 року №6/679-24 «Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році» [3] визначено, що в умовах інклюзивного навчання корекційно-розвиткові заняття, що визначені індивідуальною програмою розвитку, можуть проводитися педагогічними працівниками закладів освіти, введеними до штатного розпису закладу освіти (за рахунок коштів освітньої субвенції) іншими педагогічними працівниками в умовах цивільно-правових договорів (за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам та надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами), фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів (в межах робочого часу фахівців).

У період діє воєнного стану, учні/учениці інклюзивних класів, які вимушені змінити своє місце проживання (перебування), здобувають освіту з використанням технологій дистанційного навчання, у тому числі за кордоном та не отримують додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг за місцем навчання внаслідок особливостей психофізичного розвитку

можуть отримати корекційно-розвиткові послуги в ІРЦ, у тому числі дистанційно.

Згідно з частиною четвертою статті 79 Закону України «Про освіту» фінансування у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, а також придбання допоміжних засобів для навчання, визначених індивідуальною програмою розвитку особи з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, коштів місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

П. 22 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957, передбачено, що заклади освіти організовують інклюзивне навчання учнів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством [6].

Як зазначено в зазначеному вище листі Міністерства освіти і науки України, у разі нестачі коштів субвенції з державного бюджету інклюзивне навчання має бути профінансоване за рахунок коштів місцевого бюджету для неуможливлення порушення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту.

З метою забезпечення додаткової підтримки учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються за формою педагогічного патронажу в закладі загальної середньої освіти (крім спеціальних закладів освіти), додаткові психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові послуги можуть надаватись в інклюзивно-ресурсних центрах чи інших закладах/установах (реабілітаційні заклади, спеціальні заклади освіти тощо) в обсязі, який відповідає індивідуальним потребам учня, стану його здоров'я та визначений у індивідуальній програмі розвитку.

Такі послуги надаються фахівцями ІРЦ в межах свого основного робочого часу, оскільки відповідно до Положення про ІРЦ надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту у формі педагогічного патронажу, є одним з основних завдань інклюзивно-ресурсного центру.

Нагадаємо, що питання організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти регламентується Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та Порядком організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957 (зі змінами).

У п.11 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти зазначено, що учням відповідно до рівня підтримки та

індивідуальної програми розвитку надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомога) у вигляді занять [6].

Психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття (послуги) – це діяльність, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, що здійснюється педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсними центрами або іншими фахівцями з метою максимально можливого розвитку її особистості та подальшої інтеграції в суспільство [5, 204].

У п.13 Порядку надаються роз'яснення, що психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводяться фахівцями із числа педагогічних працівників закладу освіти, педагогічними працівниками вчителями-дефектологами (вчителем-логопедом, сурдопедагогом, тифлопедагогом, олігофренопедагогом), які введені до штату закладів освіти відповідно до типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти та/або додатково залученими фахівцями, з якими заклад освіти або відповідний орган управління у сфері освіти укладають цивільно-правові договори. Умови оплати праці за проведення (надання) психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) та перелік фахівців, які можуть їх проводити (надавати) у закладах освіти, визначено Порядком та умовами надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 зі змінами.

Одним із важливих завдань ІРЦ є забезпечення участі педагогічних працівників у семінарах, тренінгах, майстер-класах для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, обміну досвідом тощо.

З цією метою педагогічними працівниками ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Інна ЧЕРВОНЕЦЬ) спільно з науково-педагогічними працівниками кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та безпечного освітнього середовища (Ганна СКРИПКА) розроблено освітні програми для директорів та фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів з проблем:

- «Підвищення рівня цифрової компетентності фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та педагогічних працівників закладів загальної середньої та спеціальних закладів освіти у напрямку навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах змін. Напрямок: розвиток цифрових компетентностей фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічних працівників закладів загальної середньої та спеціальних закладів освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами в нових умовах» (Ганна СКРИПКА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);
- «Розвиток цифрової компетентності директорів інклюзивно-ресурсних центрів і заступників директорів закладів спеціальної освіти. Напрямок: розвиток

цифрових компетентностей педагогічних працівників (Ганна СКРИПКА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);

- «Безбар'єрне освітнє середовище: створення інклюзивного освітнього простору з урахуванням рівнів підтримки дітей з особливими освітніми потребами». Напрямок: розвиток інклюзивної та здоров'язбережувальної компетентностей педагогічних працівників (Тетяна ЖЕЛІЗНОВА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);

- «Розвиток цифрової компетентності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Напрямок: розвиток цифрових компетентностей педагогічних працівників (Ганна СКРИПКА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ).

Педагогічні працівники інклюзивно-ресурсних центрів постійно підвищують рівень професійної компетентності, беручи участь в методичних заходах, організованих комунальним закладом «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського». Так, на базі інституту працівниками ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Інна ЧЕРВОНЕЦЬ) спільно з навчально-організаційним центром освітньої діяльності (Анжела КИРИЛЮК) проведено:

- методичний серфінг для директорів ІРЦ з проблем:

- «Забезпечення функціонування інклюзивно-ресурсних центрів відповідно до нормативів» (19.09.2024 р., Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);

- «Нові орієнтири інклюзивної освіти в умовах воєнного стану» (18.11.2024 р., Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);

- «Організаційні аспекти підвищення кваліфікації педагогічних працівників» (12.02.2025 р., Анжела КИРИЛЮК).

- Година безбар'єрності: ознайомлення з цінностями через вивчення Довідника безбар'єрності (23.05.2025 р. Інна ЧЕРВОНЕЦЬ). У процесі роботи заходу було популяризовано використання Довідника безбар'єрності - <https://bf.in.ua/>, Брендбук з безбар'єрності - <https://barrierfree.crevv.com/>, Альбому безбар'єрних рішень, Гайду безбар'єрних подій, які створені за ініціативи першої леді Олени ЗЕЛЕНСЬКОЇ, та як ці рекомендації втілити в життя. Також обговорено рекомендації щодо викладення інформації суб'єктами вкладних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття; типові рішення щодо використання кольорів та дизайну оформлення комунікації в рамках реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року - <https://mcsc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/02/rekomendacziyi-brendbuk.pdf>.

- навчання за програмами для:

- фахівців інклюзивно-ресурсних центрів з проблеми «Підвищення рівня цифрової компетентності фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та педагогічних працівників закладів освіти у напрямку навчання дітей з

особливими освітніми потребами в умовах змін. Напрямок: розвиток цифрових компетентностей інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічних працівників закладів загальної середньої та спеціальних закладів освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами в нових умовах (13-16.01; 24-27.03 2025 р., Ганна СКРИПКА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ);

- директорів інклюзивно-ресурсних центрів, заступників директорів закладів спеціальної освіти з проблеми «Розвиток цифрової компетентності директорів інклюзивно-ресурсних центрів, заступників директорів спеціальних закладів». Напрямок: розвиток цифрових компетентностей педагогічних працівників (17-20.03.2025р., Ганна СКРИПКА, Інна ЧЕРВОНЕЦЬ).

Розглянувши практичну діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, можна підсумувати, що на рівні громади він став провідним осередком створення якісного інклюзивного освітнього середовища та надання дітям з особливими освітніми потребами ефективного комплексного супроводу незалежно від місця їх проживання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Лист Міністерства освіти і науки України від 03 вересня 2024 року №6/679-24 «Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-orhanizatsiiu-20242025-navchalnoho-roku-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity>
4. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А.Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#n11>
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text>
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року №366-р «Про схвалення Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
9. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року «Освіта переможців». URL: <https://cutt.ly/2w0h4BJj>.